

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет
Кафедра філософії та культурології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

Руслан БІЛОКУРСЬКИЙ

« 12 » *листопада* 2024 р.

ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 031 РЕЛІГІЄЗНАВСТВО
«Релігієзнавство»

Адреса: кафедра філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: корп. 6, авд. 33 (м. Чернівці, вул. М. Коцюбинського, 2)

Гарант програми – Микола Шкрібляк – доктор філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Завідувач кафедри – Ольга РУПТАШ – доктор філософських наук, доцент

Контактна інформація:

кафедра: +38 0372 58 48 83; cult-dpt@chnu.edu.ua

Завідувач +38 050 579 11 63; o.ruptash@chnu.edu.ua

Гарант: +38 097 6011173; m.shkriblyak@chnu.edu.ua

Консультації: за попередньою домовленістю

Програму розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», на основі Постанови Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (із усіма чинними змінами), а також Правил прийому до аспірантури та докторантури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича як основного навчально-нормативного документа підготовки потенційних вступників до вступу в аспірантуру для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD).

Мета вступного іспиту – об'єктивне встановлення рівня знань змісту базових релігієзнавчих понять і категорій, актуальних питань та проблематики сучасної світової і вітчизняної релігієзнавчої думки; історіософії релігії; феноменології релігії, психології релігії та інших релігієзнавчих підсистем, що формують полідисциплінарну структуру релігієзнавства як науки.

Програму розроблено на основі навчальних матеріалів сучасних підручників, посібників, хрестоматій і довідково-словникової літератури з релігієзнавства в його полідисциплінарному вияві, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, а також тих навчально-методичних і наукових матеріалів, які характеризують сучасні досягнення в релігієзнавчо-богословській, філософсько-релігійній думці й експертній практиці.

Для здобуття освітнього ступеня доктора філософії зі спеціальності 031 Релігієзнавство можна вступати на базі дипломів про повну вищу освіту ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) – НРК 7 за будь-якими спеціальностями та галузями знань.

Успішне складання вступного випробування передбачає підтвердження вступником таких навичок, умінь та компетентностей:

- ґрунтовні знання та розуміння предметної царини релігієзнавства як теоретичної, так і прикладної наукової дисципліни;
- здатність вільно оперувати понятійно-категоріальним апаратом релігієзнавства та термінологічним тезаурусом, що характеризує зміст і

- провідні тенденції сучасної релігієзнавчої думки і, зокрема в предметній царині історіософії, феноменології, психології та антропології релігії;
- вміння використовувати світову і національну історико-філософську, історико-релігієзнавчу та історико-богословську спадщину як складових релігієзнавчого дискурсу;
  - навички самостійного критичного мислення, оцінки й узагальнення ключових релігієзнавчих проблем і здатність формулювати власну аргументацію щодо їх актуалізації, опираючись на теоретико-методологічних ресурс релігієзнавства та загальнонаукові принципи і методи дослідження;
  - уміння досліджувати, самостійно інтерпретувати й переосмислювати релігійні тексти, джерела та критичну літературу з релігієзнавчої проблематики;
  - встановлювати та доводити зв'язки релігії з різними сферами суспільно-культурного буття людства, а релігієзнавства – із іншими науками інтелектуальними і передусім гуманітарного циклу та богослов'ям;
  - здатність до здійснення професійної експертизи дослідницьких, фахових/творчих проєктів і надання консультацій щодо функціональної природи релігії, Церкви, релігійних організацій, сект тощо.
  - навички аналітичного мислення та здатність аналізувати й оцінювати специфіку формування і розвитку релігії в її впливах на суспільні духовно-культурні, соціально-економічні та політичні трансформації;
  - уміння об'єктивно та комплексно оцінювати позитивні наслідки, ризики та негативні впливи провідних тенденцій розвитку релігійних процесів, державно-церковних і міжконфесійних взаємин, а також сильні та слабкі грані сучасних магістральних ідей, підходів і напрямків сучасної релігієзнавчо-дослідницької парадигми.

Абітурієнти, які мають намір вступити в аспірантуру на базі диплома магістра/спеціаліста за іншою спеціальністю, окрім вступного іспиту, складають фахову співбесіду зі спеціальності 031 Релігієзнавство.

Результати співбесіди комісія оцінює висновком (рішенням) – «рекомендований», або «нерекомендований» до складання вступного іспиту.

СИСТЕМА ТА ПОРЯДОК КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ

Фахове вступне випробування проводиться для виявлення знань в обсязі програми рівня вищої освіти магістра за спеціальністю 031 Релігієзнавство в режимі комп'ютерного тестування.

Вступне іспитове тестування містить разом 40 завдань трьох рівнів складності. Всі завдання закритої форми, що передбачає вибір лише однієї правильної відповіді (до кожного тестового завдання запропоновано 4 варіанти відповідей, з яких лише одна – правильна). Тому завдання вважатиметься виконаним неправильно, якщо вступник:

- вибере неправильну відповідь;
- позначить два або більше варіантів відповідей, навіть якщо серед них буде одна правильна відповідь;
- не визначиться й не вибере жодну відповідь.

Вступник має можливість вільно контролювати увесь процес тестування у реальному режимі часу та подавати апеляцію в разі потреби (див. п. 7 Правил прийому до аспірантури. URL: <https://www.chnu.edu.ua/media/uyxfvzs/pravyla-priyomu-do-aspirantury-2024.pdf>).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання відповіді вступника на кожне тестове завдання здійснюється з урахуванням таких норм і критеріїв:

Щоби отримати 200 балів – вступнику необхідно обрати і позначити правильні відповіді на 40 тестових завдань, з яких 25 тестових завдань – першого рівня складності; 10 тестових завдань – другого рівня складності та 5 тестових завдань – третього рівня складності.

Правильні відповіді на тестові завдання першого рівня оцінюються в два бали ($25 \times 2 = 50$); другого рівня – у чотири бали ($10 \times 4 = 40$); третього рівня в шість балів ($5 \times 6 = 30$).

Встановлення результатів та загальна оцінка тестування підраховується за шкалою від 80 до 200 балів. Загалом вступник максимально може набрати 200 (двісті) балів. Їх обрахунок здійснюється системою комп'ютерної діагностики автоматично в режимі реального часу. Вступний іспит (тестування) вважається складеним, якщо абітурієнт набрав 100 (сто) балів.

Рішення про зарахування вступника на навчання приймається Приймальною комісією Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до встановленої університету ліцензії за набраним конкурсним балом згідно з Правилами прийому до аспірантури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії у 2024 році, затвердженого Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича 28 червня 2024 року, протокол № 10.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ТЕМАТИЧНИХ РОЗДІЛІВ / БЛОКІВ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Знання історії світової та національної української релігієзнавчої думки

Релігієзнавство як наука і навчальна дисципліна. Поняття, категорії та теоретико-методологічний ресурс релігієзнавства. Специфіка релігієзнавчого дослідження релігійних явищ: науково-філософський та релігійно-теологічний підходи. Полідисциплінарна структура релігієзнавства та методологічні цілі і завдання релігієзнавчих підсистем: історії релігії, філософії та історіософії релігії, феноменологія релігії, психологія релігії, соціологія релігії та ін. Провідні напрямки і школи сучасних релігієзнавчих студій в Україні та світі.

Елементи релігієзнавчої думки у творах давньогрецьких і давньоримських мислителів. Релігієзнавча думка періоду апологетів та «золотого віку»: західна та східна традиції. Вчення про релігію Т. Аквінського, А. Кентерберійського. Провідні ідеї та представники науки про релігію епохи Відродження і Нового часу. Розуміння природи та функцій релігії Б. Спінозою. Осмислення природи релігії у творчості Г. Ляйбніца. Вчення І. Канта про релігію. Основний зміст Шлеєрмахерового трактування релігії. Релігієзнавчі рефлексії Г. Гегеля.

Релігієзнавчі пошуки М. Мюллера, К.Тіле та П. Шантепі де ла Соссе. Питання релігії у працях англійських еволюціоністів Г. Спенсера, Е. Тайлора та Дж. Фрезера. Критика еволюціонізму у працях теоретиків преанімізму Е. Ленга і Р. Маретта. Провідні ідеї Фейєрбахового розуміння релігійного феномену. Погляди О. Конта на релігію і його концепція «релігії людства». Специфіка осмислення релігії А. Шопенгауером і Ф. Ніцше. Релігієзнавча концепція А. Бергсона. Релігієзнавчий здобуток Р. Отто та М. Еліаде.

Інтелектуальний внесок М. Костомарова, І. Нечуя Левицького, П. Куліша, О. Потебні, М. Драгоманова та М. Грушевського у становлення й розвиток української національної релігієзнавчої і церковно-богословської думки,.

Теоретики та історичні передумови формування «політичного релігієзнавства» в Україні: ідеї національного християнства та у творах В. Липинського й А. Річинського. Релігієзнавчі концепції православно-богословської думки Митрополита Іларіона Огієнка, Патріарха Філарета Денисенка. Релігієзнавчий доробок А. Шептицького та Г. Костельника, а також сучасних українських релігієзнавців – представників київської, львівської, острозької та чернівецької релігієзнавчих і богословських шкіл.

Загальна характеристика провідних тенденцій розвитку національної релігієзнавчої, філософсько-релігійної думки та богословської думки в сучасній Україні, в тому числі в умовах війни Росії проти України та її широкомасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р.

Історія та історіософія релігії

Походження релігії, класифікація та проблеми історичної періодизації (науково-філософський та релігійно-богословський підходи). Первісні релігійні вірування: форми та специфіка функціонування. Феномен язичництва та сутнісні риси Богоодкровенної релігії. Пантеїстичне сприйняття релігії. Віросповідні

системи давньої Індії та Китаю: індуїзм, конфуціанство, даосизм, буддизм. Релігійні вірування давніх іранців: зороастризм та його трансформації в релігійній історії людства. Священні книги національних та світових релігій. Релігія, релігійні організації та Церква. Сучасна структура Вселенської Церкви (католицька та православна традиції). Протестантизм як пізній напрямок християнства. Основний зміст та провідні ідеї ортодоксального християнського вчення (католицька та православна традиції). Особливості протестантської віроповчальної доктрини і служіння. Іслам: особливості віровчення, культ, напрямки та специфіка функціонування в сучасному світі.

Панорама сучасного релігійного життя та перспективи розвитку церковно-релігійного життя в Україні.

Філософія та феноменологія релігії

Предметне поле та дослідницькі завдання філософії релігії. Філософія релігії та релігійна філософія: їх розрізнення та ідейно-ціннісні й дослідницькі цілі. Основні теорії походження релігії. Релігійна віра, релігійні істини та їх суб'єктивізація. Філософське та богословське вчення про буття Бога. Деїзм. Пантеїзм. Теїзм. Логічні «докази» буття Бога. Богопізнання: способи та межі. Апофатичний та катафатичний способи осягнення сутності буття Божого. Концепція Бога як Творця світу і людини. Аксиологічний потенціал теодицеї. Філософське та богословське (світське та духовне) тлумачення ролі та місця у релігійно-духовному житті віруючих храму, Таїнств, літургійної практики та релігійних обрядів.

Релігійна семантика та семіотика. Сакраментологія в різних релігійних традиціях. Іконологія та іконописання.

Психологія релігії

Проблема розуміння психології релігії/релігійної психології, їх предметне поле та методологічний ресурс. Епістимологічний потенціал психології релігії/релігійної психології. Християнська психологія. Релігійне вчення про трискладовість людини. Провідні ідеї світської трактування душі та специфіка релігійно-богословське вчення про душу.

Християнська концепція та науково-психологічна інтерпретація душі й психіки. Свідомість у структурі філософського та релігійного світогляду. Релігійне вчення та науково-психологічне розуміння станів свідомості. Психологія молитви, посту, сповіді, прощення, милосердя, офіри, жертви. Психологія страху: страх фізичний інстинктивний і страх духовний Божий.

Психологія релігійної віри. Біблійне вчення про віру: джерела, осягнення та пошук. Релігійна віра та віровчення. Форми вияву релігійної віри: духовне життя, моральний стан, екстаз, катарсис, одержимість, фанатизм. Релігійний досвід. Молитва та медитативні практики. Релігійно-психологічні навіювання і гіпноз: механізми та засоби впливу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА

1. Авакумов Ю. Витоки унійного богослов'я. Проблема єдності в обрядових дискусіях між Римом і Константинополем в XI – XIII століттях / Пер. О. Конкевича. Львів : УКУ, 2011. 448 с.
2. Академічне релігієзнавство: Підручник. За наук. ред. проф. А. Колодного. Київ: Світ Знань, 2000. 682 с.
3. Антологія християнства. Хрестоматія з релігієзнавства та культурології. Під заг. ред. Г. Лозко. Харків : Диво, 2010. 416 с.
4. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту: в українському перекладі з паралельними місцями. Київ, 2004. 1447 с.
5. Бойко Р. Історія світової релігієзнавчої думки. Острого: Національний університет «Острозька академія», 2013. 356 с.
6. Головащенко С. Біблієзнавство. Вступний курс. Київ, 2001. 496 с.
7. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні. Київ: Освіта, 1992. 282 с.
8. Грушевський М. Історія української літератури: в 6 т., 9 кн. Київ : Наукова думка, 1995.
9. Гусев В. Вступ до метафізики. Київ : Либідь, 2004. 488 с.
10. Девіс Б. Вступ до філософії релігії. Пер. с англ. Київ : Дух і Літера, 1998.
11. Декарт Р. Метафізичні роздуми. Київ: Юніверс, 2000. 212 с.
12. Еліаде М. Священне і мирське. Мефістофель і андрогін. Пер. з нім. Київ: Основи, 2001. 320 с.
13. Завідняк Б. Релігійна філософія від становлення до сучасності. Львів : Місіонер, 2021. 800 с.
14. Конфесіологія релігії. Колективна монографія. За ред. А. Колодного і Л. Филипович. Київ, 2009. 492 с.
15. Коран. Переклад смислів українською мовою. Перекл. з арабської Михайло Якубович. Стамбул: Nat Silt, 2018. 631 с.
16. Кралюк М. Шкрібляк М. Історія релігієзнавства в Україні. Навч. підручник. Київ : КНТ, 2017. 160 с.
17. Кулагіна-Стадниченко Г. Релігія в її суспільній та особистісній функціональності. Київ, 2011. 330 с.
18. Лакс М. Метафізика: сучасний вступ. Київ: Дух і літера, 2022. 608 с.
19. Латигіна Н. А. Іслам: шлях крізь століття : монографія. Київ : Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.
20. Любащенко В.І. Історія протестантизму в Україні. Київ, 1996. 386 с.
21. Мизак Н. Історія світової релігієзнавчої думки. Навч.-метод. посібник. Чернівці: Рута, 2013. 312 с.
22. Мондін Б. Підручники систематичної філософії: Том 1. Логіка, семантика і гносеологія / Пер. з італ. Б. Завідняка. – Жовква: Місіонер, 2017. 248 с.
23. Мондін Б. Підручники систематичної філософії: Том 4. Філософія релігії та теодицея / Пер. з італ. Б. Завідняка. Жовква: Місіонер, 2012. 208 с.
24. Морозова Д. С. «Покажи мені людину». Антіохійської школи та її спадщина у Київській традиції : монографія. Київ : Дух і Літера, 2021. 560 с.
25. Петрик В., Бедь В., Базик Д. Новітні та нетрадиційні релігії і містичні рухи України : Підручник. Київ : Книжкова палата України, 2016. 342 с.

26. Петрушкевич М. Релігійна комунікація в контексті масової культури. Монографія. Острог, 2018. 408 с.
27. Пол Е. Підручник з богослов'я [Пер. з англ. 2-е вид.]. Львів : Українська баптистська теологічна семінарія, 2017. 604 с.
28. Попов М. Філософія релігії. Навч. посібн. Київ : ЕКМО, 2007. 316 с.
29. Релігієзнавство України. Колективна монографія. За наук. ред. В. Климова та А. Колодного. Київ, 2013. Кн.1. 439 с.
30. Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки України: У 3-х ч. Київ: Либідь, 1994.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

31. Балух В., Коцур В., Шкрібляк М. Релігійний чинник соціокультурних розколів в українській історії. Київ, 2023.
32. Бродецький О. Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей. Чернівці : Чернівецький національний нац. ун-т, 2016.
33. Горохолінська І. Постсекулярність : філософські та богословські інтенції сучасної релігійності. Чернівці : Чернівецький національний нац. ун-т, 2019.
34. Гудзяк Б. Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії / пер. з англ. М. Габлевич. за ред. О. Турія. Львів, 2000.
35. Катехизм Католицької Церкви. Львів: Синод УГКЦ, 2002.
36. Ларс Свендсен. Філософія свободи. Київ : Ніка-Центр, Видавництво Анетти Антоненко, 2016.
37. Михаїл Хороший. Поширений катехизис Православної Церкви Христової. Київ, 1992.
38. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу: Ескіз української міфології. Київ, 1992.
39. Новосад М., Шкрібляк М. Священна біблійна історія Старого Завіту: у 5-х т. Т. 3. Пророчі книги. Чернівці, 2001.
40. Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української православної церкви : у 2 т. Київ : Україна, 1993.
41. Паславський І. Між Сходом і Заходом: Нариси з культурно-політичної історії української церкви. Львів, 1994.
42. Православний катехизис. Основи християнського віровчення. Київ, 2012.
43. «Русский мир» Кирила не для України. Зб. наук. ст. За наук. ред. А. Колодного. Київ, 2014.
44. Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. Київ, 2004.
45. Сартр Ж. Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології. Київ: Основи, 2001.
46. «Слово – живе і діяльне» (Євр. 4: 12): Біблійні дослідження – Захід і Схід: підходи, виклики та перспективи / вид. 2-ге, за ред. Г. Теслюк. Львів, 2018.
47. Федорів Ю. Пояснення церковних Богослужінь і святих Тайн. Львів, 160 с.
48. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) / Упор. Л. Губерський. Київ: Знання, 2012.
49. Шкрібляк М. «Церковний Переяслав» на тлі унійних колізій і політико-ідеологічних стратегій ранньомодерної України-Руси : [моногр.]. 2-ге вид., доп. Чернівці : Наші книги, 2016. 400 с.

50. Dokumenta Pontificum Romanorum Historiam Ukrainae Illustrantia / colligit G. Welykyj. Romae, 1953; Gajek J. S. Kosciol zgrecko-katolickie w świecie. Unia Brzeska z perspektywy czterech stuleci. Lublin, 1998.
51. Gierowski J. Historia Polski (1505–1764). Warszawa, 1980.
52. Harasiewicz M. Historia Kosciol zgrecko-katoliczego. Leopoli, 1870.
53. Likowski E. Historia unii Kosciola ruskiego z Kosciolem rzymskim. Poznań, 1875.
54. Senyk S. The Background of the Union of Brest. *Analecta: OSBM*. 15. P. 103-114
55. Shkribliak M. The role and place of the "Secular Element" in the process of preserving the Ecclesiastic and Religious life of Orthodox believers in the Post-Brest period. *Annals of "Stefan cel Mare"*, 2013. S. 123-140.

Довідково-словникові та енциклопедична

56. Геллей Г. Біблійний довідник: короткий біблійний коментар. Торонто, 1985.
57. Глосарій релігієзнавця / За ред. член-кор. НАПН України В. Балуха. Чернівці: Наші книги, 2013.
58. Енциклопедія українознавства : у 10-х т. / гол. редактор В. Кубійович. Париж–Нью-Йорк, 1954–1989.
59. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей. / Б. Кассен. Т.1. Київ : Дух і літера, 2010.
60. Костів К. Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів. Торонто, 1982.
61. Українська мала енциклопедія : в 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес, 1957.

Електронні інформаційні ресурси

62. Бібліотека Інституту філософії НАН України імені Григорія Сковороди. URL : <http://www.filosof.com.ua/>
63. Бібліотека Diasporiana. URL : <http://diasporiana.org.ua/category/religiya/>
64. Бібліотека України імені Володимира Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>
65. Релігійно-інформаційна служба України – РІСУ. URL : <https://risu.org.ua/>